

Təsviri sənət haqqında ümumi anlayış

Təsviri sənət incəsənətin bir növüdür. Xalq arasında incəsənət sözünün mənası bacarıq, ustalıq deməkdir. Təsviri sənət hər hansı bir əşyanı fəzada düzgün qeyd etmək və yaxud firkindən keçəni təsvir etmə bacarığıdır. Təsviri sənət deyəndə insanın bədii yaradıcılığı nəzərdə tutulur.

Təsviri sənətə daxildir:

rəsm, qrafika, boyakarlıq, heykəltraşlıq, dekorativ tətbiqi sənət, memarlıq.

Rəsm təsvirin əsasını təşkil edir. Rəssam müəyyən tablону işləyərkən əşyaların formasını, həcmi, mühitdə mövqeyini rəsm dilində əks etdirir. Təsvirin həcmli, mühitin real görüntüsü üçün perspektiv və işıq-kölgə qanunlarına müraciət olunur. Rəsm kompozisiya ilə əlaqədardır. Kompozisiya tablunun ümumi quruluşu, ayrı-ayrı hissələrin əlaqəsi deməkdir. Rəsmi mövcudluğu insan qədər qədimdir. Qədim qobustan qayaüstü rəsmləri buna misal ola bilər. Qobustan qədim dövrün əzəmətli abidəsidir. Onun qayaüstü təsvirlərində insan mədəniyyətinin bütün inkişaf dövrləri, qədim Qobustanlıların bədii və dini təxəyyüllərinin yaranması mərhələləri öz əksini tapıb. İnsanın yazda yaxud payızda qobustanda olmasından asılı olmayaraq gün ilə işıqlanarkən yada alatoranlıqda onlar insana sehirlə təsir bağışlayır. Qədim əcdadlarımız tərəfindən ovçuluğun, ov səhnələrinin, insan və heyvan fiqurlarının əks olunması uzaq keçmişin həyat şəraiti haqqında təsəvvürün xəyalımızda canlanması bir də sehiaura yaradır. Əsrlərin yaddaşına həkk olunmuş bu qaya təsvirləri çox təsirli olduğundan tarixçilərin rəssamların həssas diqqətlərini özünə cəlb etmişdir. Rəsm insanı bütün ömür boyu müşahidə edir. Şəkili uşaq kitabları, xalçalar, keramika, qabqacaq, meydan və bağçalardakı abidələr bir sözlə insanı əhatə edənlərin əsasını rəsm təşkil edir. Rəsmi çoxsaylı müxtəlif növləri meydana çıxır. Təsviri sənət bəşəriyyət tarixinin səlnaməsidir...

Bədii təhsildə nabrosqaların rolu

Yığcam sürətlə yerinə yetirilən kiçik ölçülü rəsmlərə nabrosqa deyilir. Nabrosqa professional tədrisin cavabdeh sahələrindən biridir. Naturadan rəsm etmək bacarığı yaradıcılıq üçün hələ azdır. Yaratmaq üçün rəssam sərbəstdüşünməyi, müşahidə etməyi, plastik motivləri bacarmalıdır (sujet,mövzu). Bütün bunlar isə yalnız nabroskalar etməklə əldə edilir. Rəssama əsasən müşahidəçilik lazımdır. Müşahidəsiz həqiqətin təsvir motivlərini sərbəst düşünüb tapmaq mümkün deyil. Müşahidəçilik isə gündəlik rəsm və nabroskalar etməklə əldə edilir. Rəssam harda olursa olsun küçədə, toplantıda, avtobusda bir sözlə hər yerdə, hər vaxt şəkil çəkməlidir.Mürəkkəb və nisbətən maraqlı nabrosqaların yerinə yetirilməsi üçün gərək sadə tapşırıqları təsvir etmə bacarığına yiyələnəsən. Nabrosqaların mövzuları tədrisin vacib olan didaktik prinsipi əsasında yəni sadədən mürəkkəbə prinsipi əsasında inkişaf etdirilməlidir. İlk növbədə sadə məişət əşyaları,interyer,eksteryer, mənzərə elementləri, sonra isə başın və hərəkətdə olan insan fiquru nabrosqalar edilməlidir. Naturanı çəkib öyrənməyin əsasında rəssam nabrosqalarda veriləcək xarakterik cəhətləri yaddaşda bərpa edir. Nabrosqaları yerinə yetirmək üçün orta və yumşaq bərklikdə qələmdən,kömürdən,tuşdan və.s istifadə etmək olar.

Rəsm təsviri yaradıcılığın əsasıdır

Karandaş,kömür,flomaster,qələm,tuş və ya pastel vasitəsilə çəkilən təsvirlər rəsm adlanır. Eyni zamanda bu təsvirlər qrafik əsərlərdir. Rəssam tablону, heykəltaraş heykəli yaradarkən , memar isə tikili layihəsi hazırlayarkən rəsmdən başlayır.

Rəsmi iki növü vardır:

1.Qısamüddətli rəsmlər

2.Uzunmüddətli rəsmlər

Qısamüddətli rəsmlərə qaralama,eskiz, uzunmüddətli rəsmlərə isə tədris rəsmləri,yaradıcı rəsm,texniki rəsm aiddir.

Qaralama- qısa müddətdə çəkilən rəsmdir. Əsas məqsəd naturanın xarakterik xüsusiyyətini tez bir zamanda ifadə etməkdir. Usta rəssamların qaralamalardan istifadə üslubu yüksək olduğu üçün onlar bədii sənət əsərləri kimi qorunub saxlanılır.

Eskiz- bədii əsərlərin ideyasını müəyyən edən ilk rəsmdir. Eskizlərdə yaradılacaq əsərlərin kompozisiya quruluşu məkan,plan,əsas rəng nisbəti göstərilir.

Tədris rəsmi- təsvir qaydalarının öyrənilməsi üçündür. Tədris rəsmləri adətən oxşar olur.

Yaradıcı rəsm-qazanılmış bilik və bacarıqlar əsasında rəssam tərəfindən çəkilmiş rəsmdir. Əsas məqsəd bədii obrazların yaradılmasıdır.

Texniki rəsm- tədqiqat xarakterli rəsmdir. Əşya və cihazların detal və hissələri haqqında əyani təsəvvür məqsədi daşıyır. Rəsmdə inkişaf müşahidədən başlayır. Görmək və təsəvvür etmək bacarıqları bir biri ilə sıx əlaqəlidir. Rəssamın ən vacib xüsusiyyəti görmə bacarığıdır.

Rəsm tərdrisinin əsas məqsəd və vəzifələri

Rəsm fənninin əsas məqsəd və vəzifəsi rəssamlıqla yanaşı hərtərəfli biliyə malik olan müəllim hazırlamaqdır. Rəsm müəllimi həm rəssam həm də dünyagörüşü geniş olan pedaqoq olmalıdır. Rəsm təsviri sənətin əsasıdır. Çünki rəsm rəssamlığın istər dəzgah rəssamlığı, heykəltaraşlıq, qrafika, və dekorativ tətbiqi sənət istərsə də dizayn növündə əsas rol oynayır. Memarlıq sahəsində də çalışan və bu sahədə də yaxşı mütəxəssis olurlar. Rəsm fənni kimi tədrisi əsasən naturadan rəsmə əsaslanır. Rəsm kursu sadə natürmort çəkilişindən başlayır, insan fiqurunun təsvirində sona yetir. Rəsm tərdrisində ilk növbədə aşağıdakı cəhətlərə xüsusi fikir verilməlidir:

1. Cisimlərin kağız üzərində müvafiq şəkildə yerləşdirilməsinə.
2. Naturanın quruluşuna(rəsm tərdrinin xətlərlə perspektivdə qurulmasına)
3. Naturanın işıq-kölgə ilə çəkilməsinin davamına.
4. Naturanın ümumi formasının verilməsi və tamamlanmasına xüsusi fikir verilməlidir

Rəsm tərdrisinə tələbələr müəllim rəhbərliyi ilə müxtəlif materiallardan istifadə etməyi və naturaya görə kağız seçməyi bacarmalıdırlar.

İşıq kölgə anlayışı

Təsviri sənətin əsaslarını öyrənənlər naturadan rəsm çəkən zaman əşyaların üzərində işıqlanan və qaranlıq sahələri görürlər. Görmə vasitəsilə bizi əhatə edən reallığı ayırd edən işığın yayılması kimi fiziki hadisə təsviri sənət təcrübəsində işıq-kölgə adını daşıyır. Fəzada yerləşən işıqlandırılmış əşyalar bizə daha həcmli görünür. Əşyaların həcmli forması işıq və kölgənin köməyi ilə müəyyən olunur. Hər bir əşyanın üzərində işıq mənbəyinə qarşı müxtəlif bucaq altında yerləşən çoxlu sayda sahələr var. Göz formanı müəyyən hissələrin kölgədə qalması və irəli çıxması ilə həcm təsüratını yaradan açıq və tünd ləkələrin harmonik ahəngdarlığı kimi qəbul edir. İşıq kölgə aşağıdakı ardıcılıqla görünür:

1. İşıq
2. Parlaqlıq
3. Yarım kölgə
4. Xüsusi kölgə
5. Düşən kölgə
6. Refleks

İşıq əşyanın ən çox işıqlanan hissəsidir. Yəni səthin işıq mənbəyindən ən çox düz şüa alan sahəsidir. Əşyanın üzərində ən parlaq işıq sahəsi işıq parıltısı adlanır. Əşyanın üzərində sürüşən işıq şüaları daha bir element olan yarım kölgəni yaradır. İşıqlandırılmayan hissələr kölgədə qalır. Əşyanın işıqlandırılmayan tərəfində olan kölgə xüsusi kölgə, əşyalardan düşən kölgə isə düşən kölgə adlanır. İşıq kölgə elementlərindən biri olan refleks kölgənin işıqlandırılmasıdır.

İşıq-kölgənin ardıcılıq qaydası aşağıdakı kimi təyin olunur.

1. İşıq parıltısı
2. İşıq
3. Yarım kölgə
4. Xüsusi kölgə

5. Refleks

6. Düşən kölgə

Həcmli əşyaların kağız üzərində düzgün təsvir olunması belə olur:

Əvvəlcə kağızın üzərində əşyanın formasının düzgün yerləşdirilməsinə xidmət edən zəif xətlər çəkilir. Sonra natura ilə müqayisədə əşyanın xarici görkəminin quruluşu, proporsiyasını xarakterizə edən cizgilər əmələ gəlir və bütün bunlar həcmi modelləşdirən yüngül ştrixlərlə doldurulur.

Məişət əşyalarının naturadan rəsmi

Rəssam portret,peyzaj natürmort şəklini çəkməzdən əvvəl təsvir etmənin əsas qanunlarını öyrənməlidir. Rəsmə başlamazdan əvvəl məişət əşyasının daha münasib görünüş nöqtəsini aydınlaşdırmaq, Onun kağız üzərindəki yerini dəqiqləşdirmək,yerləşəcəyi məkanı ehməllı cizgilərlər müəyyənləşdirmək lazımdır. Bu halda təsvir nisbətdə götürülməlidir. Rəsmi sonradan pozulması asan olan yüngül cizgilərlə başlamaq lazımdır. İstənilən an bu və ya başqa həndəsi cismi çevirmək mümkün olsun deyə əvvəl məişət əşyasının ümumi həcmi, formasını çizmək məsləhətlidir. Məsələn səhəng forması silindr və kürəyə, yaxud silindr və konus kəsiyinə uyğundur. Əşyanın ümumiləşmiş formasını qeyd etdikdən sonra onun işıqlanma dərəcəsi və konkret hissəsinin işıqlı-kölgəli tərəfləri göstərilməlidir. İşıq-kölgə rəsmi ifadəliyi üçün əsas vəzifədir. Əşyanın o yerləri kölgəli olurki, ora işığın şüaları qətiyyəən düşmür. Belə təsəvvür yaranır ki, onlar tamamilə qara olmalıdır. Lakin bu belə deyil, çünki onların üzərində əşyalardan qayıdan refleks adlanan işıq fonu düşür. Rəsmi çəkilməsində keyfiyyətli material başlıca əhəmiyyətə malikdir. Və onun seçilməsində daim ehtiyat və məhəbbətlə yanaşmaq lazımdır.

Rəssamlıqda üslub və texnika.

Elmira Şahtaxtinskaya.

Elmira Şahtaxtinskaya 25 oktyabr 1930–cu ildə Bakı şəhərində doğulmuşdur. Orta təhsilini Bakı şəhərində almış, daha sonra Əzim Əzimzadə adına Azərbaycan Rəssamlıq Məktəbini (indiki Rəssamlıq Akademiyası, 1950) və V. İ. Surikov adına Moskva Rəssamlıq İnstitutunu (1956) bitirmişdir.

Elmira Şahtaxtinskaya daha çox plakat və dəzğah rəsmlərinin müəllifi kimi şöhrət tapmışdır. XX əsrin 70-ci illərində "Azərbaycan qədim mədəniyyət diyarıdır" plakat silsiləsini, Azərbaycanın elm, ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinin portretlər qalereyasını, dəzğah rəsmləri və akvarellərindən "Çexoslovakiyada" (1957), "Sosialist Bakısı" seriyası (1958-1959), "Bolqarıstanda" (1963), "Qutablar" (1963) və "Novruz bayramı" (1970) tablolarını yaratmışdır. Moskva (1957), Kaunas (1967) və s. şəhərlərdə fərdi sərgisi nümayiş etdirilmişdir.

Rəssamın yaradıcılığında sülh və xalqlar dostluğu, əmək mövzusu əhəmiyyətli yer tutur. 70–ci illərdə çəkdiyi "Azərbaycan qədim mədəniyyət diyarıdır" plakatlar silsiləsində Azərbaycanın orta əsrlərdə yaşayıb yaratmış elm və mədəniyyət xadimlərinin (Nəsirəddin Tusi, Məhsəti Gəncəvi, İmadəddin Nəsimi, Məhəmməd Füzuli, Əcəmi Naxçıvani, Sultan Məhəmməd və başqaları),

70–80–ci illərdə isə müasir sənətkarların (Üzeyir Hacıbəyli, Hüseyn Cavid, Səməd Vurğun, Səttar Bəhlulzadə, Qara Qarayev Fikrət Əmirov və başqaları) portretlərini yaratmışdır.

E.Şahtaxtinskaya "Şərəf Nişanı" ordeni ilə təltif edilmiş, 1963–cü ildə əməkdar incəsənət xadimi, 1977–ci ildə isə Azərbaycanın xalq rəssamı adına layiq görülmüşdür.

13 oktyabr 1996–cı ildə Moskvada vəfat etmiş, Bakıda Fəxri xiyabanda dəfn olunmuşdur.

Rəssamlıqda üslub və texnika

Lətif Kərimov.

Lətif Kərimov Azərbaycanın görkəmli vətəndaşı, alimi, sənətkarı, xalça ustası, “Azərbaycan xalçası” kimi fundamental əsərin müəllifidir. O, 1906-cı ildə Azərbaycanın qədim diyarlarından biri olan Şuşa şəhərində anadan olub. Onun atası Məşədi Hüseyn papaqçı, anası Telli Hacı Nəsim qızı isə Qarabağın tanınmış xalçaçılarından biri olub.

1912-ci ildə Kərimovlar ailəsi İranın Məşhəd şəhərinə köçmüşlər. Burada Lətif Kərimov klassik Şərq sənəti olan kalliqrafiya üzrə təhsil almaqla yanaşı, rəssamlıq bacarığını da təkmilləşdirmişdir. 1922-ci ildə məktəbi bitirdikdən sonra o, Mirzə Hüseyn Ələkbərzadənin xalça emalatxanasında əvvəlcə təlimatçı köməkçisi, sonra təlimatçı, daha sonra isə rəssam kimi fəaliyyət göstərərək püxtələşmiş və xalça sənətinə mükəmməl yiyələnmişdir. 1929-cu ildə Azərbaycana qayıdan Lətif Kərimov bir müddət sonra “Azərxalça” Elmi Yaradıcılıq İstehsalat Birliyində çalışmışdır.

Lətif Kərimov 1930-cu illərdə kütləvi istehsalın başlandığı bir dövərdə xalq ənənələrinə əsaslanaraq klassik xalça rəsmləri hazırladı və xalça sənətinə bir sıra yeniliklər gətirdi.

1937-ci ildə Lətif Kərimovun təşəbbüsü ilə Bakıda Mərkəzi boyaqçılıq emalatxanası yaradılmışdı. Rəssam ilk dəfə olaraq xalça üçün rəng şkalasını yaratmışdı.

O, 1945-ci ildən ömrünün sonlarına kimi Azərbaycan SSR EA-nın Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun dekorativ-tətbiqi sənət şöbəsinə (1984-cü ildən etibarən isə xalça sənəti şöbəsinə) rəhbərlik etmişdir. Lətif Kərimova “Azərbaycan xalçalarında ornamentlərin mənşəyi” əsərinə görə 1950-ci ildə sənətşünaslıq namizədi alimlik dərəcəsi verilmişdir. . O 1950-ci ildə SSRİ Dövlət mükafatına, 1955-ci ildə Əməkdar İncəsənət Xadimi, 1960-cı ildə isə Xalq Rəssamı fəxri adına layiq görülmüşdür.

Lətif Kərimov ilk olaraq xalçaçılıq sənətinin özəl dəyəri, onun xalqın tarixi mədəniyyəti ilə qədim bağlılığı haqqında fikir söyləmişdir. Sənətkar Azərbaycan xalçalarının bir çox unudulmuş milli ornament növlərini və kompozisiyalarını bərpa etmişdir. Lətif Kərimovun xalq ənənələrinin dirçəlməsi, inkişafı və zənginləşməsində rolu olduqca böyükdür. Sənətkarın Azərbaycan xalçasının identiklik meyarlarının dürüst müəyyənləşdirilməsində də əməyi əvəzsizdir. Lətif Kərimov xalçaçılıq sənətinin başlıca bədii istiqamətlərini, onların üslub xüsusiyyətlərini müəyyən etmiş, Azərbaycan xalçalarının dəqiq təsnifatını vermişdir ki, bu da onun “Azərbaycan xalçası” üçcildlik fundamental kitabında öz əksini tapmışdır. Azərbaycan xalçalarını uzun müddət Şərq xalçalarının ümumi kütləsindən ayırmır və ya onları “Qafqaz xalçası” termini ilə müəyyən edirdilər. Lətif Kərimovun elmi araşdırmaları bu inciləri vətənə qaytardı, sübut etdi ki, dünya muzeylərində “Qafqaz xalçaları” adlandırılan xalçaların azı doxsan faizi Azərbaycan xalçalarıdır.

1967-ci ildə Lətif Kərimovun təşəbbüsü ilə Bakıda unikal muzeyin – Azərbaycan Xalça Muzeyinin əsası qoyulmuş, 26 il sonra isə muzeyə milli mədəniyyət və incəsənətinin görkəmli xadimi Lətif Kərimovun adı verilmişdir. Muzey yarandığı vaxt dünyada xalçaların qorunub saxlanıldığı, öyrənildiyi, sərgiləndiyi yeganə müəssisə idi. Bu mədəniyyət ocağında xalqımızın qiymətsiz sərvəti olan Azərbaycan xalçalarının və xalça məmulatlarının ən mötəbər və rəngarəng kolleksiyası qorunur, tədqiq olunur və nümayiş etdirilir.

Böyük xalçaçı rəssam uzun illər M. A. Əliyev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunda (indiki Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti) xalça sənəti üzrə pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuşdur.

Lətif Kərimov çoxsaylı xalça çeşniləri, bir sıra memarlıq tikililərinin bədii tərtibatı, divar bəzəkləri, zərgərlik əsərləri, parça naxışları və digər nümunələrin müəllifidir.

Lətif Kərimovun eskizləri əsasında toxunmuş “Əfşan” (1932), “Qonaqkənd” (1939), “Ləçəkturunc” (1952), “Şuşa” (1953), “Göygöl” (1958), “Qarabağ” (1960), “İslimi” (1964), “Butalı” (1965), “Bahar” (1966-1976), “Heyvanlar aləmində” (1969), “Şəbi-hicran” (1975), “Zərxara” (1977), “Firdovsi” (1934), “Səməd Vurğun” (1956), “Vaqif” (1967), “Füzuli” (1972), “Nəsimi” (1974), “Səfiəddin Urməvi” (1975), “Əcəmi” (1976) və s. xalçaları Azərbaycan xalçaçılıq sənətinin qiymətli nümunələrindəndir.

Rəssamlıqda üslub və texnika

Əzim Əzimzadə.

Əzim Əzimzadə 1880-ci ilin may ayında Novxanı kəndində anadan olmuşdur. Atasının etirazına baxmayaraq ibtidai təhsilini rus-tatar məktəbində almışdır. Yaradıcılığı boyu əsrlərdən bəri formalaşan Təbriz Azərbaycan miniatür məktəbinin və rus rəssamlıq məktəbinin ənənələrindən bəhrələnmişdir.

Rəssamlığa məşhur "Molla Nəsrəddin" jurnalında öz əsərlərini dərc etdirməklə başlamışdır. 1906-cı ildən "Molla Nəsrəddin", "Baraban", "Zənbur", "Tuti", "Kəlniyyət" və sair jurnalların səhifələrində satirik qrafik karikaturalarını nəşr etdirməklə Azərbaycan satirik qrafikasının əsasını qoymuşdur.

Əzimzadənin əsərlərinin əsas mövzusunun sosial təzadlar, adətlər və xalqın məişəti təşkil edirdi. Cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrinin mənfi ünsürləri - xəsis tacirlər, fırlıdaqçı din xadimləri, şarlatanlar onun satirik qələminin hədəfində olurdular.

O, öz əsərlərində mənfi surətləri gah kəsərli yumor, gah yumşaq kinayə ilə kəskin satira atəşinə tuturdu. Çəkdiyi "İt boğuşdurma", "Kişi arvadını döyür", "Varlı evində toy", "Yoxsulların toyu", "Su üstündə dava", "Köhnə bakılılar" kimi əsərlərində müxtəlif sosial təbəqələrə məxsus tiplərin iç üzünü açaraq qadın hüquqsuzluğuna, ədalətsizliyə qarşı çıxış edirdi. Bu mənada, o dövrdə cəmiyyətdəki sosial ədalətsizlikləri özündə daha qabarıq əks etdirən "Köhnə Bakı tipləri" və "100 tip" əsəri xüsusilə təqdirəlayiqdir.

Ə. Əzimzadə satirik şair M. Ə. Sabirin "Hophopnamə"sinə çəkdiyi illüstrasiyalarla (1914) kitab qrafikası sənətinin də əsasını qoymuşdur. Onun teatrlara çəkdiyi geyim eskizləri və dekorasiyalar Azərbaycan rəssamlığının bu sahədəki inkişafına xüsusi təkan vermişdir. Əsərləri dünyanın bir sıra muzeylərində nümayiş etdirilən rəssamın ilk fərdi sərgisi 1940-cı ildə təşkil olunmuşdur. Bakıda keçirilən birinci sərgidə tamaşaçılar rəssamın 1200-dən çox əsərinə tamaşa edə bilmişlər. 1920-1943-cü illərdə Ə. Əzimzadə Azərbaycan Rəssamlıq

Texnikumunda müəllim, 1932-1937-ci illərdə isə direktor olmuşdur.

Əsərdə Bakının XX əsrə aid neft mədənləri üçün xarakterik olan hadisələr öz əksini tapmışdı. Mövzunun ciddiliyindən asılı olaraq rəssam, əsərində müvafiq süjetlər axtarmış, eyni zamanda həmin süjetlərə uyğun ifadə vasitələri seçmişdir. Rəsm əsərindən göründüyü kimi o zaman ağır, çətin, qorxulu iş quyu qazmaq, neft çıxarmaq, bir də neft təmizləmək idi. Ölüm, həmişə bu peşə sahiblərinin başları üstündə hərlənirdi. Zəhərli qaz, yeraltı sular, palçıq qazmaçıları bərk incidir, adamları əldən salırdı. Dərinə getdikcə hava azalır, zəhərli qaz artır, iş ağırlaşır, yeraltı su təbəqələri açılır, su basqını başlayır, quyu divarları uçub tökülür, tez-tez bədbəxt hadisələr baş verirdi. Əsərdə Ə.Əzimzadə böyük bir ustalıqla faciə ilə bitən hadisənin mövzusunu acı satira vasitəsi ilə tamaşaçılara təqdim etmişdir. XX əsrin əvvəllərində xarici istehsalçıların yerli əhalinin ehtiyac içində yaşayan minlərlə nümayəndəsindən ucuz qüvvəsi kimi istifadə edərək, onları hər is pul qazanma ehtirasına qurban verir və buna adi hal kimi baxırdılar. Rəssam “Neft qurbanı” adlanan bu kiçik qrafik lövhədə qazanc üçün hər cür işə razı olan qara fəhlənin kəşfiyyat üçün kəndirlə neft quyusuna salladılaraq, həyatı ilə vidalaşmaq bahasına bir parça çörək qazanmaq kimi acı həqiqəti məharətlə çatdırmışdır. Neft quyuları sahiblərinin insan həyatına zərrə qədər də olsa qiymət verməyərək, ölümlə nəticələnməsinə baxmayaraq hər dəfə bədbəxt fəhlələrin taleləri ilə bu dərəcədə laqeyd davranmaları qabarıq şəkildə, bütün real çılpıqlığı ilə göstərilmişdir. Rəsm əsərində ölənin fəhlənin başı üstündə oturan və “saralmış” kağızlardan dua oxuyan molla təsvir olunmuşdur. Sahibinin isə artıq yeni bir işçi axtarmasında danışıqlar aparması, insanı dəhşətə gətirən bir fakt olaraq, tamaşaçısını düşündürməyə vadar edərək, əsərin dərin məzmununa dəlalət edir. Bununla yanaşı, Əzimzadənin əsərlərinin əsas mövzusunu sosial təzadlar, adətlər və xalqın məişəti təşkil edirdi. Cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrinin mənfi ünsürləri - xəsis tacirlər, fırlıdaqçı din xadimləri, şarlatanlar onun satirik qələminin hədəfində olurdular.

Əzim Əzimzadənin başqa bir qrafik etnoqrafik lövhəsi Azərbaycan xalqının bütün qadağalara baxmayaraq, bu günədək böyük bir məhəbbətlə qoruyub saxladığı milli bayramı olan Novruz bayramına həsr olunmuşdu. Görkəmli rəssamın muzeyin fondunda Novruz bayramına həsr olunmuş əsərdə milli adət-ənənəlimiz uyğun, hamının bir-birini bu əziz bayramla təbrik etməsi, bütün şəhərdə - küçədə, bazarda, həyətlərdə tənətnəli bir şadyanalıq əhvalı təsvir olunmuşdur. Rəssam kiçik həcmli bir əsərində Novruz bayramına xas olan bütün nəzərə almış, xalqımız üçün bayramdan xeyli sonra da uzun müddət davam edən sevinc, şadlıq hissini və ovqatı tamaşaçıya geniş surətdə təqdim etmişdir. Əsərdə də görüldüyü kimi, kimisi əl verib, qucaqlaşib təbrikləşir, kimisi kosanın ətrafına toplaşib, kimisi bazarlıq edir, digərləri isə bayramlıq xonçalar göndərirlər. Görkəmli fırça ustası sulu boya ilə işlədiyi əsərində gözəl, şux rənglərdən istifadə edərək, Novruz bayramının şən əhval ruhiyyəsini daha da qabarıq təsvir etmişdir. Bununla yanaşı, rəssam əsərində müxtəlif süjetləri canlandırmışdır. Görüldüyü kimi, Bakı məhəllələrinin birini əsərində canlandıran rəssam uşaqları həyətləri gəzməklə kosa-kosa adlanan bir oyun oynadığını göstərir. Əsərdə, Novruzda damları gəzib nünnünü (qurşaqsallama, şalsallama, baca-baca, yaxud nünnünü də deyilir. N.Ə.) getmək adəti də öz əksini tapır. Bakı evləri əksəriyyətlə alçaq, bir mərtəbəli evlər olduğundan küçədən onların damına çıxmaq asan idi. Nünnünü gedən adam ip ucuna kiçik bir torba bağlar, onu mətbəxin bacasından (əgər mətbəxdə adam varsa) və ya sadəcə, evin damından, bacasından evə sallar, özünü tanıtdırmamaq məqsədilə şəhadət barmağını burnuna vurmaqla nünnünü səsi çıxarıb ev yiyəsini xəbərdar edərdi. Bayram milli bayram olduğundan kasıb dövlətli təbəqəsi olsa da hamı bir-birini bayram münasibəti ilə təbrik edib, salamlışırlar. Əsərdə də gördüyümüz kimi eyvanlar xalçalar ilə bəzədilərək bayram abu-havası təsvir olunur.

Rəssam əsərində XX əsrin əvvəlinə aid xalça – palazla döşənmiş çadırdə kişi toy məclisi təsvir etmişdir. Müəyyən bir kütlənin toylarında əyləncə sayılan səhnəni öz qarfigasında canlandıran Əzim Əzimzadə bu mövzunu kəskin satira atəşinə

tutmuşdur. Toyda məzhəkə xatirinə kişi məclisinə qadın paltarı geyinmiş kişi dəvət edib, ona çürük meyvə ataraq, fit, çırtma çalaraq, əl vurub, təhrik edər və bu yolla əylənəmişlər. Ortada dövrə vuran mütrüf işə şəbeh çıxararaq toyxanadakı qonaqları güldürməklə məşğul olardı. Bir ziyalı kimi bu adəti əsərində tənqid edən Əzimzadə Azərbaycanın əsrlərlə formalaşmış zəngin adət və ənənələrinin bu cür təhrif olunmasına öz münasibətini bildirmişdir

Əzim Aslan oğlu Əzimzadə 1943-cü il may ayının 15-də Bakıda vəfat etmişdir. Bakı Rəssamlıq Texnikumu, eləcə də Bakı küçələrindən biri onun adını daşıyır. Yaşadığı evdə rəssamın ev muzeyi açılmış, evin yaxınlığındakı bağda büstü qoyulmuşdur.

Rəssamlıda üslub və texnika

Səttar Bəhlulzadə.

Səttar Bəhlulzadə 15 dekabr 1909-cu ildə Bakının Əmircan kəndində anadan olub. 1927-ci ildə rəssamlıq məktəbinə, 1931-ci ildə Azərbaycan Rəssamlıq Məktəbinə, 1933-cü ildə isə Moskva Dövlət Rəssamlıq İnstitutuna daxil olub. 1941-ci ildə V. İ. Surikov adına Moskva Rəssamlıq İnstitutunu bitirib. Məşhur rəssamlar V. A. Favorskinin və Q.M. Şaqalın tələbəsi olub. Yaradıcılığa "Kommunist" qəzetində Əzim Əzimzadənin rəhbərliyi ilə başlayıb. 1931-1933-cü illərdə o dövrə uyğun məzmunlu ilk karikaturaları çap edilib.

Səttar Bəhlulzadə iki Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni və medallarla təltif olunmuşdur.

Əsərləri R.Mustafayev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyində və Azərbaycan Dövlət Şəkil Qalereyasında, eləcə də Moskva və s. şəhərlərin muzeylərində saxlanılır.

Moskvadan qayıtdıqdan sonra Bəhlulzadənin yaradıcılığında tarixi mövzular və tarixi şəxsiyyətlərin təsviri ("Babək üsyanı", "Fətəli xan", "Xəttat Mir Əli" və s. əsas yer tutmuşdu. Müharibədən sonrakı illərdə Bəhlulzadə Abşeronun neft mədənlərini, bağ və kəndlərini təsvir edən rəsmlər yaratmışdır. Bəhlulzadənin yaradıcılığında təbiət təsvirlərinə meyl getdikcə güclənmiş, o, mənzərə janrında daha bitkin əsərlər yaratmağa başlamışdır. 1946-1947-ci illərdə Respublika bədii sərgilərində Bəhlulzadənin Abşeron etüdləri ("Buzovna neft mədənləri", "Əmircan" və s.) nümayiş etdirilmişdir.

"Mən ilham və natura ardınca Qogen kimi baş götürüb Taiti adasına getmirəm və bunu başqalarına da məsləhət görməzdim. Çünki doğma xalqın həyatı, Vətən torpağı əsl ilham mənbəyidir". Bu Səttar Bəhlulzadənin yaradıcılığını səciyyələndirən və doğma Azərbaycan torpağına sevgisini əks etdirən öz sözləridir. Bəhlulzadənin gərgin yaradıcılıq axtarışlarının məhsulu olan "Xəzər üzərində axşam", "Xəzər gözəli", "Əbədi məşəllər", "Kəpəzin göz yaşları", "Vətənimin baharı", "Azərbaycan nağılı", "Suraxanı atəşgahı", "Əfsanəvi torpaq", "Şahnabat", "Naxçıvan", "Axşamçağı Ordubad bağlarında", "Vətənimin baharı", "Bakıda atəşfəşanlıq", "Qudyalçay vadisi", "Qızılbənövşəyə gedən yol", "Suraxanı atəşgahı", "Əmircan", "Neft daşları", "Şamaxı üzümlükləri" və s. əsərləri əsas yer tutur.

Onun mənzərə-peyzajlarında, intim-lirik natürmortlarında, incə xalça ornamentlərinin düzülüşünü əks etdirən ənənəvi xalq yaradıcılığı motivləri hiss edilir. Bəhlulzadənin fərdi sərgiləri Əlcəzair, Misir, Livan, Suriya, Tunis, Norveç, ADR, Çexoslovakiya, Bolqarıstan, İraq, Kuba, Kanada, Belçika, Fransa, Yaponiya və dünyanın bir sıra başqa ölkələrində nümayiş etdirilmişdir. Dünyanın onlarla muzeylərində Səttar Bəhlulzadənin əsərləri daimi eksponatlar sırasındadır.

Səttar Bəhlulzadə 14 oktyabr 1974-cü ildə Moskvada vəfat etmişdir. Əmircan kəndində dəfn olunmuş, qəbri üstündə ona abidə ucaldılmışdır.